

ÖĞRETMEN ADAYLARINDA UMUTSUZLUK VE ALGILANAN SOSYAL DESTEK

Dr. Aslı Uz Baş
Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi
asliuzbas@gmail.com

Dr. Zekavet Kabasakal
Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi
zekavetkabasakal@gmail.com

Özet

Üniversite öğrenimi, kişisel, sosyal, mesleki ve ekonomik pek çok sorunla başa çıkmayı gerektiren bir geçiş dönemidir. Üniversite öğrencilerinin bu süreçte karşı karşıya gelebildikleri sorunlardan biri umutsuzluktur. Öğrencilerin üniversite eğitimi sırasında yaşadıkları ekonomik güçlükler, kariyerleriyle ilgili algıladıkları sorunlar ve sosyal ilişki ağları gibi pek çok değişken öğrencilerin umutsuzluk düzeylerini etkileyebilmektedir. Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin umutsuzluk ve sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkileri ve algılanan ekonomik gelir düzeyi, alınan eğitimden duyulan memnuniyet ve iş bulma beklentileri gibi değişkenlerin umutsuzluk düzeyleri üzerindeki etkisini incelemek, ayrıca umutsuzluk düzeyinin yordayıcılarını araştırmaktır. Araştırmanın çalışma grubunu farklı üniversitelerin eğitim fakültelerinde öğrenim gören 259 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği kullanılmıştır. Sonuçlar umutsuzluk düzeyi ile algılanan sosyal destek arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu, cinsiyetin, araştırma kapsamında ele alınan sosyo-demografik değişkenlerin ve algılanan sosyal desteğin umutsuzluk düzeyini anlamlı olarak yordadığını göstermiştir.

Anahtar Sözcükler: umutsuzluk, algılanan sosyal destek, öğretmen adayları

DESPAIR ACROOS TEACHER CANDIDATES AND PERCIEVED SOCIAL SUPPORT

Abstract

College students are in a transitional period, during which they encounter many social, occupational and economical confusions. Hopelessness is a pervasive problem among college students. A number of factor including financial problems, career difficulties and social relationships may be associated with hopelessness during the college years. The purpose of this study was to investigate the relationships between hopelessness and perceived social support, to assess the correlates of hopelessness and perceived social support, and to determine the predictors of hopelessness. A total of 259 college students in Turkey participated in this study. Beck Hopelessness Scale, Multidimensional Scale of Perceived Social Support and a demographic information form were used to collect data. Results indicated that hopelessness was negatively correlated with perceived social support. Gender, sociodemographical variables and perceived social support were found as predictors of hopelessness.

Key Words: hopelessness, perceived social support, teacher candidates

GİRİŞ

Üniversite öğrenimi, kişisel, sosyal, mesleki ve ekonomik pek çok sorunla başa çıkmayı gerektiren bir geçiş dönemidir. Üniversite öğrencilerinin bu süreçte karşı karşıya gelebildikleri sorunlardan biri umutsuzluktur. Umutsuzluk, bireyin kendisi ve geleceğine dair olumsuz beklentilerini ifade eden bir kavramdır. Umutsuzluk depresyonun temel özelliklerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Beck, Weissman, Lester ve Trexler, 1974).

Bugüne kadar üniversite öğrencileri ile yapılan çeşitli araştırmalarda umutsuzluk çeşitli değişkenler ve psikolojik yapılarla ilişkili olarak ele alınmıştır. Yapılan çalışmaların sonuçları, umutsuzluğun yaşam doyumu ile negatif yönde ilişkili olduğunu (Gençay ve Gençay, 2011), ekonomik sorunlar ve iş bulma ile ilgili güçlüklerin umutsuzluk düzeyini arttırdığını (D’Zurilla ve ark., 1998; Gökçakan ve Gökçakan, 1998), öğrenim görülen bölüme (Şahin, 2002), başarı düzeyi algısına (Çelikel ve Erkorkmaz, 2008; Üngüren ve Ehtiyar, 2009), arkadaşlık ilişkilerine (Üngüren ve Ehtiyar, 2009), öğrenim görülen bölümden memnuniyet durumuna (Gündoğar ve ark., 2007) göre umutsuzluk düzeylerinin anlamlı olarak farklılaştığını göstermektedir. Diğer yandan sosyal destek yoksunluğunun umutsuzluğun ortaya çıkmasında etkili olabilecek bir etmen olduğu bildirilmektedir (Abramson ve ark., 1998).

Bu çalışmanın amacı öğretmen adaylarının umutsuzluk ve algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemektir. Bu genel amaç yanında araştırma kapsamında şu sorulara yanıt aranmıştır: Öğretmen adaylarının umutsuzluk ve algılanan sosyal destek düzeyleri ekonomik gelirlerini yeterli algılayıp algılamamalarına göre, öğrenim gördükleri bölümden memnun olup olmamalarına göre, iş bulma fırsatlarını yeterli olarak algılayıp algılamamalarına göre, sosyal ya da sportif etkinliklere aktif olarak katılıp katılmamalarına göre, yakın arkadaş gruplarının olup olmamasına göre ve devam eden bir ilişkilerinin olup olmamasına göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır? Son olarak araştırmada ele alınan bağımsız sosyo-demografik değişkenlerin ve algılanan sosyal desteğin üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin anlamlı yordayıcıları olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerin yüksek öğretimde rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin planlanmasına ve uygulamasına yönelik çalışmalara ışık tutması beklenmektedir.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu çeşitli üniversitelerin eğitim fakültelerinde öğrenim gören toplam 259 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Öğrencilerin yaşları 18 ile 35 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 21.47 ‘dir (ss=2.05).

Veri Toplama Araçları

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ): Ölçek Zimet ve arkadaşları (1988) tarafından bireylerin aile, arkadaş ve yaşamlarındaki özel insanlardan aldıkları sosyal desteğin yeterliğine ilişkin algılarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Toplam 12 madde ve üç alt ölçekten oluşmaktadır. Her bir alt boyut dört maddeyi içermektedir. Ölçeğe verilebilecek yanıtlar 1 (kesinlikle katılıyorum) ile 7 (kesinlikle katılmıyorum) arasında değişmektedir. Ölçek Türkçe’ye Eker, Arkar ve Yıldız (2001) tarafından uyarlanmıştır. Ölçeğin Türkçe formunun Cronbach alfa katsayıları aile, arkadaş, özel insan ve toplam ölçek puanı için sırasıyla .94, .85, .90 ve .85 olarak bulunmuştur.

Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ): Beck ve arkadaşları (1974) tarafından geliştirilen ölçek doğru ve yanlış şeklinde yanıtlanan 20 maddeden oluşmaktadır. Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Durak (1994) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe formunun Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .86 olarak bulunmuştur.

Kişisel Bilgi Formu: Form, araştırmacılar tarafından katılımcıların sosyodemografik özellikleri hakkında bilgi toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Form aracılığıyla katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, öğrenim gördükleri üniversite, sınıf düzeyi, akademik not ortalamaları, ebeveynin öğrenim düzeyi, yetiştikleri çevre, ailenin gelir düzeyi ile gelirinden ve okuduğu bölümden memnuniyeti, iş bulma fırsatları hakkındaki görüşleri, sosyal aktivitelere katılma durumu, arkadaş grubunun ve devam etmekte olan bir ilişkisinin olup olmadığıdır.

İşlem Yolu

Araştırmaya ait veriler 2011-2012 öğretim yılının yaz okulu sürecinde toplanmıştır. Uygulamalar araştırmacılar tarafından sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların seçiminde gönüllülük ilkesi gözetilmiştir. Uygulamalar yaklaşık olarak 20 dakika sürmüştür.

Verilerin analizi

Araştırma kapsamında toplanan verilerin analizinde betimsel istatistikler yanında, t-testi ve Pearson korelasyon katsayısı tekniklerinden yararlanılmıştır. Veriler SPSS 15.0 paket programında değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1. Katılımcıları tanıttıcı özellikler

	Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet*		
Kız	122	47.3
Erkek	136	52.7
Baba eğitim durumu		
Okur-yazar değil	7	2.7
İlkokul	102	39.4
Ortaokul	34	13.1
Lise	62	23.9
Yüksekokul/üniversite	53	20.5
Lisans üstü	1	0.4
Anne eğitim durumu		
Okur-yazar değil	35	13.5
İlkokul	109	42.1
Ortaokul	38	14.7
Lise	44	17.0
Yüksekokul/üniversite	31	12.0
Lisans üstü	2	0.8
Yaşanılan yer		
Köy	22	8.5
Kasaba	77	29.7
İlçe	10	3.9
Şehir	86	33.2
Büyükşehir	64	24.7
Algılanan aile ekonomik durumu*		
Alt	27	10.5
Orta	216	83.7
Üst	15	5.8

* Bir öğrenci yanıt vermemiştir.

Tablo 1’de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin % 52.7’si erkek, % 47.3’ü kızdır. Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumları değerlendirildiğinde hem anneler hem de babalar açısından en yaygın eğitim düzeyi ilkokuldur. Annelerin % 42.1’i babaların % 39.4’ü ilkokul mezunudur. Öğrencilerin yaşamlarını ağırlıklı olarak geçirdikleri yerleşim birimleri ilk sırada % 33.2 ile şehir, ikinci sırada ise % 29.7 ile kasabadır. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun (% 83.7) ekonomik düzeylerini orta düzeyde algıladığı görülmektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Toplam Ölçek ve Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler

Ölçekler	Ortalama	Ss	Puan Aralığı
Beck Umutsuzluk Ölçeği	4.87	3.98	0-19
Algılanan Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeği			
Aile	22.43	5.89	4-28
Arkadaş	22.68	5.52	4-28
Özel İnsan	19.42	8.53	4-28
Toplam	69.72	16.09	17-91

Katılımcıların araştırma kapsamında uygulanan ölçeklerden almış oldukları puan ortalamaları, standart sapmaları ve puan aralıkları Tablo 2’de sunulmuştur. Üniversite öğrencilerinin Beck Umutsuzluk Ölçeği’nden almış oldukları puanlar 0 ile 19 arasında değişmekte olup, ortalama puanları 4.87’dir. Algılanan Çok Boyutlu

Sosyal Destek Ölçeği'nin aile, arkadaş, özel insan alt ölçekleri ile toplam ölçekten almış oldukları puan ortalamaları ise sırasıyla, 22.43, 22.68, 19.42 ve 69.72'dir.

Tablo 3. Öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri, algılanan sosyal destek düzeyleri, yaşları ve akademik başarı ortalamaları arasındaki ilişkiler

	ÇBASDÖ Aile	ÇBASDÖ Arkadaş	ÇBASDÖ Özel İnsan	ÇBASDÖ Toplam	Yaş	Akademik Ortalama
Beck Umutsuzluk Ölçeği	-.422**	-.323**	-.298**	-.465**	.035	-.258**
ÇBASDÖ Aile	-	.519**	.236**	.771**	-.025	.151*
ÇBASDÖ Arkadaş		-	.282**	.340**	-.068	.069
ÇBASDÖ Özel İnsan			-	.737**	.049	-.009
ÇBASDÖ Toplam				-	-.007	.092

Üniversite öğrencilerinin Beck Umutsuzluk Ölçeği, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği toplam ve alt ölçek puanları, yaşları ve akademik not ortalamaları arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon katsayısı ile değerlendirilmiştir. Tablo 3'de görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin aileden algılanan sosyal destek ($r=-.422, p<.01$), arkadaşlardan algılanan sosyal destek ($r=-.323, p<.01$), yaşamlarındaki özel insandan algılanan sosyal destek ($r=-.298, p<.01$), toplam sosyal destek düzeyleri ($r=-.465, p<.01$) ve akademik başarı ortalaması ($r=-.258, p<.01$) ile negatif yönde ve anlamlı olarak ilişkilidir. Umutsuzluk düzeyi ile yaş arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır ($r=.035, p>.05$). Diğer yandan üniversite öğrencilerinin aileden algıladıkları sosyal destek düzeylerinin akademik başarı ortalamaları ile pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur ($r=.151, p<.05$). Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin toplam ölçek ve alt ölçek puanlarının da birbirleriyle pozitif yönde ve anlamlı olarak ilişkili olduğu bulunmuştur ($p<.01$).

Tablo 4. Üniversite Öğrencilerinin Beck Umutsuzluk Ölçeği Puan Ortalamalarının Araştırmada Ele Alınan Değişkenlere Göre Dağılımı

Bağımsız Değişkenler	Beck Umutsuzluk Ölçeği			
	Ortalama	Ss	t	p
Cinsiyet				
Kız (n=120)	3.91	3.38	-3.80	.000
Erkek (n=132)	5.77	4.28		
Ekonomik gelirin yeterliliği				
Yeterli (n=137)	4.36	3.72	-2.22	.027
Yeterli değil (n=116)	5.47	4.20		
Öğrenim görülen bölümden memnun olma				
Memnun (n=179)	4.03	3.35	-5.50	.000
Memnun değil (n=74)	6.89	4.64		
İş bulma fırsatlarının yaygınlığı				
İş bulma fırsatları geniş (n=103)	3.76	3.34	-3.77	.000
İş bulma fırsatları sınırlı (n=150)	5.63	4.21		
Sosyal / Sportif etkinliğe aktif katılım				
Evet (n=114)	4.41	3.49	-1.65	.101
Hayır (n=139)	5.24	5.24		
Arkadaş grubu				
Var (n=233)	4.67	3.83	-2.77	.006
Yok (n=20)	7.20	4.94		
Devam eden ilişki				
Var (n=113)	3.97	3.33	-3.26	.001
Yok (n=140)	5.59	4.31		

Tablo 4, üniversite öğrencilerinin Beck Umutsuzluk Ölçeği'nden aldıkları puanların araştırmada ele alınan bağımsız değişkenlere göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan t-testi sonuçlarını göstermektedir. Cinsiyete ilişkin sonuçlar, erkek öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin kız öğrencilere göre anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermektedir ($t(250)=-3.80, p<.001$). Diğer yandan ekonomik gelirini yeterli olarak algılayanların yeterli algılamayanlara göre ($t(251)=-2.22, p<.001$), bölümünden memnun olanların olmayanlara göre ($t(251)=-5.50, p<.001$), iş bulma fırsatlarını yaygın olarak değerlendirenlerin sınırlı değerlendirenlere göre ($t(251)=-3.77, p<.001$), yakın bir arkadaş grubu olanların olmayanlara göre ($t(251)=-2.77, p<.001$) ve devam eden bir ilişkisi olanların olmayanlara göre ($t(251)=-3.26, p<.001$) umutsuzluk düzeylerinin anlamlı olarak daha düşük olduğu bulunmuştur.

Tablo 5. Üniversite Öğrencilerinin Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeği Toplam Puan Ortalamalarının Araştırmada Ele Alınan Değişkenlere Göre Dağılımı

Bağımsız Değişkenler	Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeği			
	Ortalama	Ss	t	p
Cinsiyet				
Kız (n=120)	73.28	14.77	3.56	.000
Erkek (n=132)	66.22	16.54		
Ekonomik gelirin yeterliliği				
Yeterli (n=138)	71.58	15.61	2.02	.044
Yeterli değil (n=115)	67.50	16.45		
Öğrenim görülen bölümden memnun olma				
Memnun (n=181)	71.54	15.78	2.89	.004
Memnun değil (n=72)	65.15	16.07		
İş bulma fırsatlarının yaygınlığı				
İş bulma fırsatları geniş (n=102)	72.82	13.70	2.55	.012
İş bulma fırsatları sınırlı (n=151)	67.63	17.26		
Sosyal / Sportif etkinliğe aktif katılım				
Evet (n=111)	70.05	15.33	0.28	.773
Hayır (n=142)	69.47	16.71		
Arkadaş grubu				
Var (n=233)	70.55	15.64	2.83	.005
Yok (n=20)	60.10	18.45		
Devam eden ilişki				
Var (n=112)	74.72	15.49	4.58	.000
Yok (n=141)	65.75	15.49		

Tablo 5'de, üniversite öğrencilerinin Algılanan Sosyal Destek Ölçeği toplam puanlarının araştırmada ele alınan bağımsız değişkenlere göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan t-testi sonuçları sunulmuştur. Cinsiyete ilişkin sonuçlar, kız öğrencilerin algılanan sosyal destek düzeylerinin erkek öğrencilere göre anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermektedir ($t(250)=3.56, p<.001$). Diğer yandan ekonomik gelirini yeterli olarak algılayanların yeterli algılamayanlara göre ($t(251)=2.22, p<.05$), bölümünden memnun olanların olmayanlara göre ($t(251)=2.89, p<.01$), iş bulma fırsatlarını yaygın olarak değerlendirenlerin sınırlı değerlendirenlere göre ($t(251)=2.55, p<.05$), yakın bir arkadaş grubu olanların olmayanlara göre ($t(251)=2.83, p<.01$) ve devam eden bir ilişkisi olanların olmayanlara göre ($t(251)=4.58, p<.001$) algılanan sosyal destek düzeylerinin anlamlı olarak daha düşük olduğu bulunmuştur.

Son olarak araştırmada ele alınan bağımsız sosyo-demografik değişkenlerin ve algılanan sosyal desteğin üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin anlamlı yordayıcıları olup olmadığını incelemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Hiyerarşik regresyon analizinin ilk bloğunda yordayıcı değişken olarak yalnızca cinsiyet girilmiştir. Model gözlenen varyansın yaklaşık olarak % 5'ini açıklamıştır ($\beta=-.21, p<.01$). İkinci blokta bölüm memnuniyeti modele eklenmiş, model gözlenen varyansın % 13'ünü açıklamıştır ($\beta=-.30, p<.001$). Üçüncü blokta iş bulma fırsatlarının yaygınlığı modele eklenmiş ve model varyansın % 15'ini açıklamıştır ($\beta=-.14,$

$p < .05$). Dördüncü blokta yakın arkadaşlık ilişkilerinin varlığı modele eklenmiş ve model varyansın % 18'ini açıklamıştır ($\beta = -.16$, $p < .01$). Beşinci blokta devam eden bir ilişkinin varlığı modele eklenmiş ve model varyansın % 22'sini açıklamıştır ($\beta = -.21$, $p < .001$). Son olarak altıncı blokta üniversite öğrencilerinin algılan sosyal destek toplam puanları modele eklenmiş ve son model varyansın % 31'ini açıklamıştır ($\beta = -.34$, $p < .001$).

Tablo 6. Üniversite Öğrencilerinde Umutsuzluk Düzeyinin Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişkenler	B	Standart Hata	β	t
<i>Blok 1</i>				
Sabit	5.579	.342		16.312
Cinsiyet	-1.671	.490	-.213	-3.412**
R=.213 R ² =.046 F=11.643				
<i>Blok 2</i>				
Sabit	7.380	.487		15.138
Cinsiyet	-1.581	.468		-3.379
Bölüm memnuniyeti	-2.578	.518	-.297	-4.974***
R=.366 R ² =.134 F=18.758				
<i>Blok 3</i>				
Sabit	7.564	.490		15.434
Cinsiyet	-1.460	.467		-3.128
Bölüm memnuniyeti	-2.284	.530		-4.309
İş bulma fırsatlarının yaygınlığı	-1.115	.490	-.140	-2.275*
R=.390 R ² =.152 F=14.445				
<i>Blok 4</i>				
Sabit	9.544	.890		10.722
Cinsiyet	-1.373	.462		-2.468
Bölüm memnuniyeti	-2.304	.524		-4.401
İş bulma fırsatlarının yaygınlığı	-1.003	.486		-2.064
Yakın arkadaş ilişkilerinin varlığı	-2.236	.843	-.156	-2.651**
R=.419 R ² =.176 F=12.861				
<i>Blok 5</i>				
Sabit	10.044	.880		11.415
Cinsiyet	-1.237	.453		-2.731
Bölüm memnuniyeti	-2.496	.514		-4.858
İş bulma fırsatlarının yaygınlığı	-1.013	.474		-2.137
Yakın arkadaş ilişkilerinin varlığı	-1.899	.829		-2.291
Devam eden bir ilişkinin varlığı	-1.643	.457	-.209	-3.599***
R=.467 R ² =.218 F=13.389				
<i>Blok 6</i>				
Sabit	14.190	1.111		12.776
Cinsiyet	-.790	.434		-1.821
Bölüm memnuniyeti	-1.999	.492		-4.062
İş bulma fırsatlarının yaygınlığı	-.774	.449		-1.724
Yakın arkadaş ilişkilerinin varlığı	-1.358	.787		-1.727
Devam eden bir ilişkinin varlığı	-.869	.452		-1.925
Algılan Sosyal Destek Ölçeği	-.082	.015	-.335	-5.608***
Toplam Puanı				
R=.556 R ² =.309 F=17.815				

TARTIŞMA

Araştırmadan elde edilen sonuçlar, öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyleri ve algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir. Diğer bir ifadeyle artan düzeyde umutsuzluk, azalan düzeyde algılanan sosyal destekle ilişkili bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen bu sonuç,

üniversite öğrencileri ve farklı örneklerle yapılan önceki araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir (Bahadır-Yılmaz ve Ergun, 2010; Panzarella, Alloy ve Whitehouse, 2006).

Öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeyleri ve akademik başarı ortalamaları arasında da negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur. Umutsuzluk düzeyinin artmasıyla akademik başarı ortalamasının düşmesi arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bu sonuç Türk üniversite öğrencileri ile yürütülen ve öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin akademik başarı durumu algılarına göre anlamlı olarak farklılaştığını bildiren önceki bir araştırma sonucu ile benzerlik göstermektedir. Söz konusu çalışmada akademik başarı durumunu düşük olarak algılayan öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri diğer gruplara göre anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur (Üngüren ve Ehtiyar, 2009).

Öğretmen adaylarının umutsuzluk düzeylerinin cinsiyetlerine göre anlamlı olarak farklılaştığı, erkek öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin kız öğrencilere göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Umutsuzluk düzeyleri üzerinde cinsiyet farklılıklarına dair çalışmaların farklı sonuçlar bildirdiği görülmektedir. Bazı araştırmalar kız ve erkek öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını bildirirken (Durak, 1994; Gençay ve Gençay, 2011, Şahin, 2002), bazı araştırmalar kızlarda (Üngüren ve Ehtiyar, 2009), bazı araştırmalar ise erkeklerde (Durak-Batıgün, 2005; Özmen, Erbay-Dündar, Çetinkaya, Taşkın ve Özmen, 2008) umutsuzluk düzeyinin anlamlı olarak daha yüksek olduğunu bildirmektedir.

Öğrencilerin sosyal destek düzeyleri de cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmış, erkek öğrencilerin algılanan sosyal destek düzeylerinin kız öğrencilere göre anlamlı olarak daha düşük olduğu bulunmuştur. Cinsiyet farklılığına dair bu sonuçlar, üniversite öğrencileri ve lise öğrencileri ile yürütülen önceki çok sayıda araştırma bulgusuyla paralellik göstermektedir (Girgin, 2009; Özmen ve ark., 2008; Şahin, 2002). Öğretmen adaylarının hem umutsuzluk düzeylerinin hem de algılanan sosyal destek düzeylerinin ekonomik gelirlerini yeterli olarak algılayıp algılamamalarına, öğrenim gördükleri bölümden memnun olup olmamalarına, iş bulma fırsatları konusundaki görüşlerine, yakın arkadaşlarının ve devam eden ilişkilerinin olup olmamasına göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen bu sonuçlar Turizm eğitimi alan Türk üniversite öğrencileri ile yürütülen önceki bir araştırmanın sonuçları ile paralellik göstermektedir. Söz konusu çalışmada öğrenim görülen bölümden memnun olmanın, başarı durumunun, gelir durumu ve arkadaş ilişkilerinin umutsuzluk düzeyinin anlamlı yordayıcıları olduğu bulunmuştur (Üngüren ve Ehtiyar, 2009).

Araştırmadan elde edilen sonuçların üniversite öğrencilerine yönelik olarak sunulan psikolojik yardım hizmetleri açısından önemli doğurguları olduğu düşünülmektedir. Üniversitelerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri Birimleri'nin aşağıda belirtilen konularda yardım hizmetlerine odaklanmalarının üniversite öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerini azaltmak konusunda etkili olabileceği düşünülmektedir:

- Üniversitenin ilk yıllarındaki öğrencilerin üniversiteye uyumlarını arttırmaya yönelik oryantasyon hizmetlerinin etkili olarak sunulması,
- Öğrencilerin sosyal destek sistemlerini arttırmaya yönelik hizmetlerin verilmesi,
- Psikolojik danışma ve rehberlik uzmanlarının birer sosyal destek kaynağı olarak işlevde bulunmaları ve gereksinim duyan öğrencilere psikolojik danışma hizmetlerini sunmaları,
- Üniversiteye başlangıç yıllarından itibaren bölümleri ile ilgili memnuniyetsizlik yaşayan öğrencilere yönelik olarak kariyer danışmanlığı hizmetlerinin sunulması,
- Üniversitenin son yıllarına doğru ise öğrencilerin mezuniyet sonrası iş bulma becerileri gibi kariyerleriyle ilişkili becerilerinin geliştirilmesine odaklanan kariyer danışmanlığı hizmetlerinin etkili olarak sunulmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Not: Bu çalışma 07-09 Kasım 2012 tarihlerinde Antalya'da 16 Ülkenin katılımıyla düzenlenen "World Conference on Educational and Instructional Studies - WCEIS-2012"da sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

- Abramson, L., Gerald, I., M., Lauren, B.,A. (1989). Hopelessness Depression: A Theory Based Subtype of Depression. *Psychological Review*, 96(2):358-372.
- Bahadır-Yılmaz, E. ve Ergun, A. (2010). Kalp yetmezliği olan hastaların algılanan sosyal destek ile umutsuzluk ve ölüm kaygısı düzeyleri arasındaki ilişki. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 26, 3, 1-10.
- Beck, A.T., Weissman, A., Lester, D., ve Trexler, L. (1974). The measurement of pessimism: The hopelessness scale. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42, 6, 861-865.
- Çelikel, F.Ç., Erkorkmaz, Ü., (2008). Üniversite Öğrencilerinde Depresif Belirtiler ve Umutsuzluk Düzeyleri ile İlişkili Etmenler. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 45: 122-129
- Durak A. (1994). Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9: 1-11.
- Durak Batıgün A. (2005). İntihar olasılığı: Yaşamı sürdürme nedenleri, umutsuzluk ve yalnızlık açısından bir inceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16, 29-39.
- D’Zurilla T. J., Chang E.C., Nottingham E.J., Faccini L. (1998). Social problem solving deficits and hopelessness, depression and suicidal risk in college students and psychiatric inpatients. *Journal of Clinical Psychology*, 54: 1091-1107.
- Gençay, S. ve Gençay, Ö. A. (2011). A comparison of the life satisfaction and hopelessness levels of teacher candidates in Turkey. *Educational Research and Reviews*, 6, 2, 182-186.
- Girgin, G. (2009). Evaluation of the factors affecting loneliness and hopelessness among university students in Turkey. *Social Behavior and Personality*, 37: 811-818.
- Gökçakan Z, Gökçakan N (1998). Öğretmen adaylarında depresyon. VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Yayınları, 1, 271-274.
- Gündoğar, D, Gül, S.S., Uskun, E., Demirci, S., Keçeci, D. (2007). Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunu Yordayan Etkenlerin İncelenmesi. *Klinik Psikiyatri*, 10:14-27.
- Özmen, D., Erbay Dünder, P., Çetinkaya, A.Ç., Taşkın, O. ve Özmen, E. (2008). Lise öğrencilerinde umutsuzluk ve umutsuzluk düzeyini etkileyen etkenler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9, 8-15.
- Panzarella, C., Alloy, L.B., ve Whitehouse, W.G. (2006). Expanded hopelessness theory of depression: On the mechanisms by which social support protects against depression. *Cognitive Therapy Research*, 30, 307-333.
- Şahin, A. (2002). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Umutsuzluk Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Dergisi*, 13: 143-157.
- Üngüren, E. ve Ehtiyar, R. (2009). Türk ve Alman öğrencilerin umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması ve umutsuzluk düzeylerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi: Turizm eğitimi alan öğrenciler üzerinde bir araştırma. *Journal of Yaşar University*, 4, 14, 2093-2127.